

Universitets-uddannelsernes værdi

Universitetsuddannelser betaler sig

For få år siden var der især fokus på at skabe vækst ud af forskningen. Sloganet var "fra forskning til faktura".

Ønsket om at omsætte forskningen til vækst står stadig højt på den politiske dagsorden. Men det er blevet overhalet af stærkt politisk fokus på uddannelse.

Man kan måske sige, at vækstdagsordenens nye slogan er fra "fra uddannelse til beskæftigelse".

Danske Universiteter vil med denne folder gerne fokusere på tre ting:

For det første er regeringens mål, at 25 procent af en årgang skal have en lang videregående uddannelse, dvs. primært en universitetsuddannelse.

De danske universiteter har længe arbejdet for at nå dette mål og har følgelig optaget betydeligt flere ansøgere de seneste år.

For det andet er det vigtigt for samfundet - og for universiteterne - at der uddannes til langsigtet beskæftigelse. Det er en kompleks udfordring, fordi der ikke findes pålidelige og detaljerede prognoser om erhvervslivet og dets behov om 10-20 år. Bl.a. fordi unges uddannelsesvalg og udviklingen af nye uddannelser er med til at forme fremtidens arbejdsmarked.

Med disse forbehold in mente skal universiteterne dimensionere deres uddannelser. Og det har gjort. Eksempelvis afvises meget få kvalificerede ansøgere til de tekniske og naturvidenskabelige uddannelser.

Til gengæld afvises mange kvalificerede ansøgere til samfundsvidenskab og humaniora, fordi der ikke er forskningsmæssig kapacitet til at øge optaget yderligere og/eller tilstrækkelige beskæftigelsesmæssige udsigter.

Den tredje pointe vedrører udbyttet af uddannelse. Denne folder samler op på de seneste års resultater på denne front og konkluderer, at det i høj grad betaler sig for samfundet at investere i universiteternes uddannelser, for virksomhederne at ansætte en akademiker og for den enkelte at tage en universitetsuddannelse.

Jeg håber, at denne folder kan medvirke til at fremme forståelsen for universiteternes indsats og vigtigheden af at holde ambitiøse politiske mål.

Jens Oddershede

Optag

Optaget på universiteterne er vokset eksplosivt de seneste år. Tal fra Uddannelsesministeriet viser, at universiteternes optag er vokset med ca. 1/3 fra 2007 til 2012.

Når man tager højde for fusioner med ingeniørhøjskoler o.l., så er sektorens optag per 30. juli vokset fra godt 22.000 i 2007 til godt 29.000 i 2012.

Optaget efter anden ansøgningsrunde er større end optaget per 30. juli (typisk godt 1.000), og derfor må optaget per 1. oktober 2012 ventes at ligge over 30.000 studerende.

Væksten i optaget har fundet sted samtidig med at antallet af unge i den relevante aldersgruppe er vokset. Tal fra Uddannelsesministeriet viser dog, at optaget er vokset hurtigere end årgangene.

En sådan vækst i optaget ligger helt i forlængelse af de politiske ønsker om, at 60 procent af en ungdomsårgang skal have en videregående uddannelse, og at 25 procent skal have en lang videregående uddannelse.

Faktisk tyder meget på, at universiteterne med optaget i 2012 kan leve op til deres del af den politiske målsætning om, at 25 procent af en årgang skal have en lang videregående uddannelse.

Optaget er vokset på alle universiteter, hvilket fremgår af nedenstående figur, der inkluderer både optag på bacheloruddannelser og på professionsbacheloruddannelser.

Bemærk, at optaget i 2008 brød med den generelle tendens til voksende optag. Men siden 2008 har der været en endog meget markant vækst i optaget.

Optag fordelt på fagområder

Uddannelsesministeriet offentliggør også tal for optagets fordeling på hovedområder. Disse tal er interessante, da der er en større politisk debat om, hvor vidt de unge søger de "rette" uddannelser - og om universiteterne dimensionerer uddannelserne korrekt.

Tallene fra ministeriet viser, at bacheloroptaget (fra regnet professi-

onsbachelorer, der på universiteterne primært findes inden for teknisk videnskab) er vokset inden for alle fagområder.

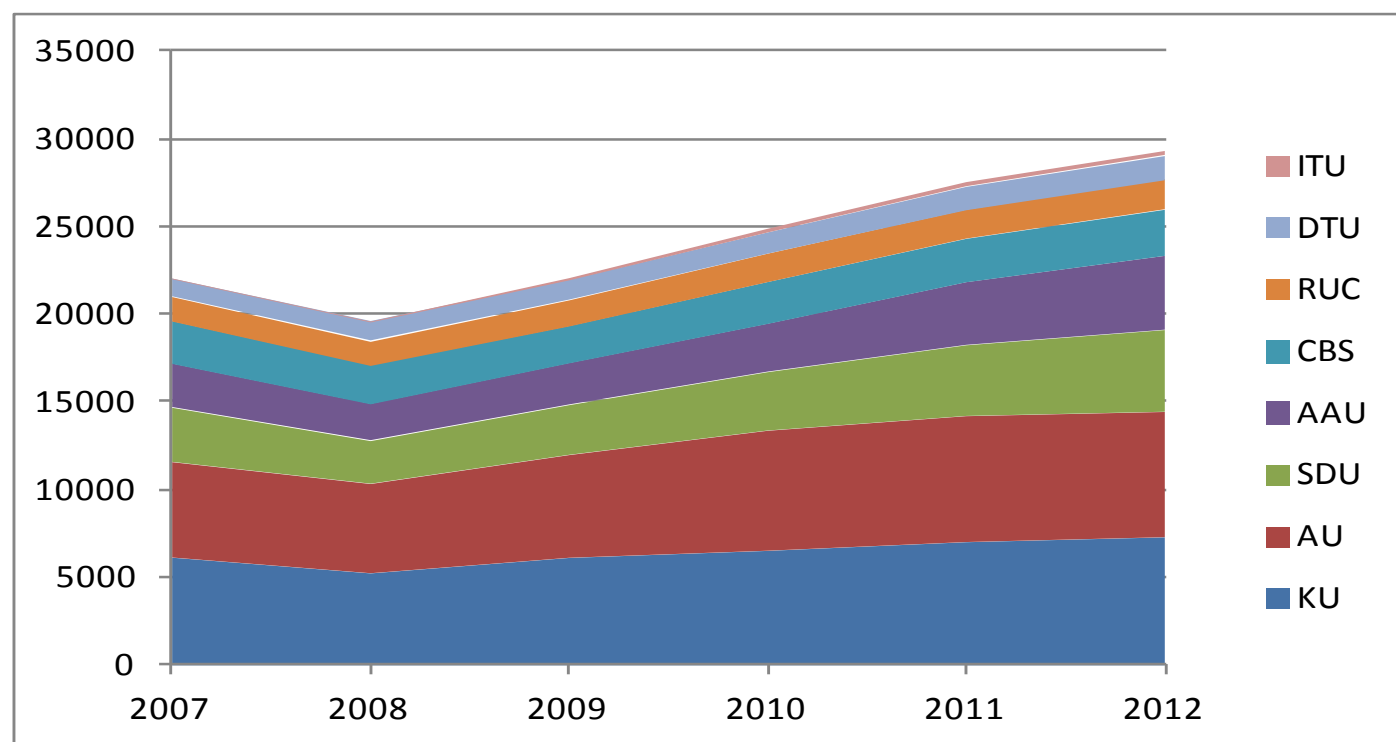
Hovedparten af optaget finder sted inden for humaniora og samfundsvidenskab, der til sammen optager lidt mindre end 2/3 af de nye studerende.

Ser man i stedet på den relative udvikling, så er humanioras andel af optaget faldet fra 30,5 procent i 2007 til 28,7 procent i 2012, mens samfundsvidenskabens andel er faldet fra 36,1 til 35,2 procent, ligesom sundhedsvidenskabens andel er faldet fra 8,1 til 7,7 procent.

Til gengæld er de tekniske og naturvidenskabelige uddannelsers andel vokset betydeligt fra hhv. 6,6 og 14,9 procent til 8,3 og 17,2 procent.

Samlet set er der således sket et skift i retning af, at en større andel af de optagne skal findes inden for de tekniske- og naturvidenskabelige uddannelser, hvor universiteterne ellers traditionelt har haft vanskeligt ved at rekruttere studerende.

Uddannelsesministeriets opgørelse over optag per 30. juli, bachelor og professionsbachelor, 2007-2012

Den Koordinerede Tilmelding (KOT) offentliggør også en række data. Desværre er disse data vanskelige at arbejde med over tid, fordi der sker fusioner og ændringer i uddannelserne.

Bruger man noget tid på disse tal, kan man dog få nogle lidt mere detaljerede og historiske perspektiver på optaget.

F.eks. viser det sig, at optaget på bacheloruddannelserne ved humaniora er vokset fra godt 6.200 til knap 8.000. Hovedparten af denne vækst skal findes inden for kommunikationsuddannelserne.

De mere kulturelle uddannelser (historie, filosofi etc.), som der ofte er politisk fokus på, har samlet set et optag på godt 2.300 i 2012, hvilket er på niveau med optaget i 2000.

Erhvervsprog og sprog er en historie for sig. Ser man hele perioden fra 2000 og til 2012 tegner der sig en betydelig nedgang til 2008 og derefter en vækst, således at optaget i 2012 ligger ca. 10

procent over udgangspunktet i 2000.

International sammenligning

Internationale sammenligninger er altid vanskelige og afhængige af det tilgængelige datamateriale.

Tager man imidlertid udgangspunkt i data fra Eurostat, så viser en opgørelse over fordelingen af nyuddannede ved de videregående uddannelser nogle overraskelser.

Samfundsvidenskab og humaniora udgør i Danmark lige godt halvdelen af alle de nyuddannede i den videregående uddannelsessektor. I international sammenligning er det ikke en stor andel.

Til gengæld er Danmark sammen med Norge og Sverige nogle af de lande i verden, hvor den største andel af de nyuddannede kommer fra sundhedsvidenskab, mens naturvidenskab og teknisk videnskab er underrepræsenteret.

Afviste

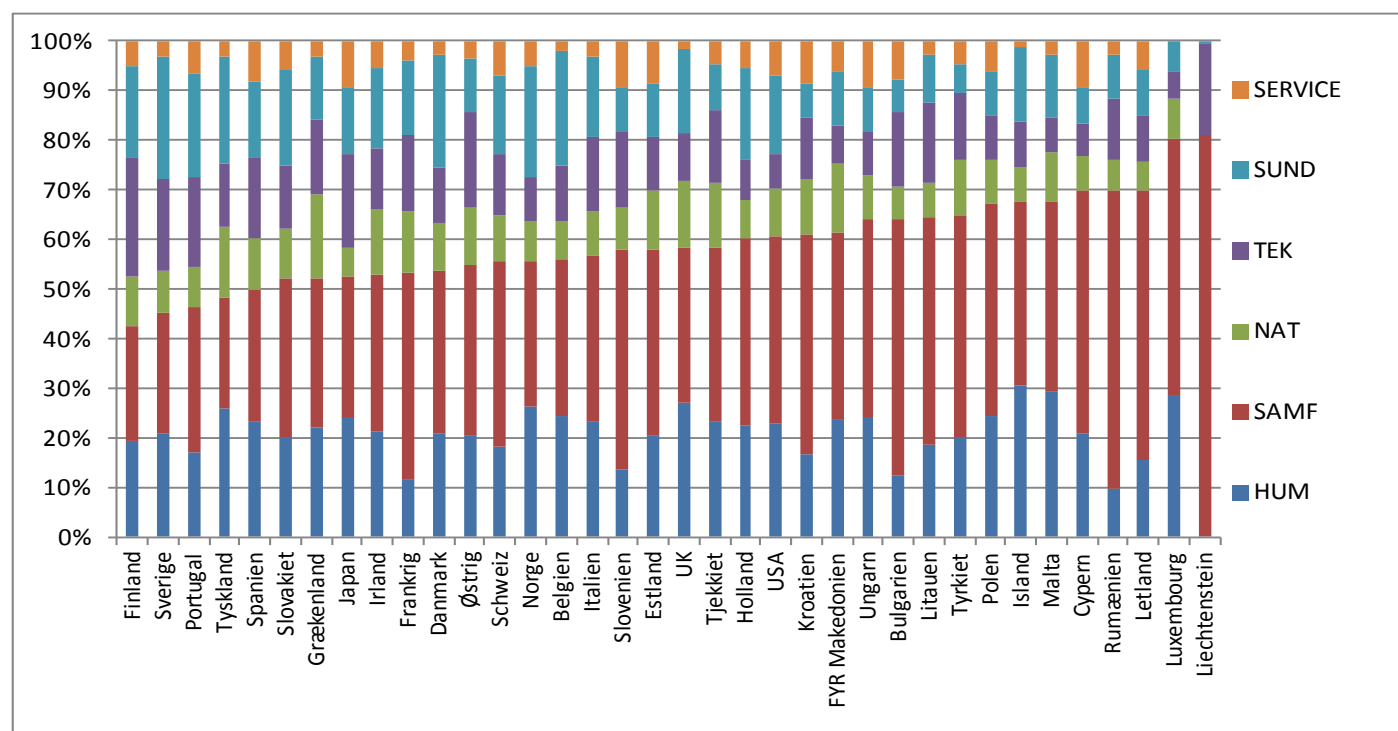
Uddannelsesministeriet har opgjort antallet af ikke-optagne ansøgere til bacheloruddannelser (ikke professionsbachelor) til 8.950.

8.950 ikke-optagne svarer til 11 procent af antallet af 1. prioritetsansøgere. Det er et betydeligt fald i forhold til tidligere år. Således var andelen i 2009 oppe på 18 procent.

De ikke optagne fordeler sig stort set ligeligt på afmeldte og afviste. Fokuserer man alene på de 4.472 afviste ansøgere til bacheloruddannelserne, så fordeler de sig i hovedsagen på samfundsvidenskab (1.666), humaniora (887) og sundhedsvidenskab (849) - mens der er få afviste ved naturvidenskab (378) og teknisk videnskab (86).

Der vil være muligheder for optagelse for de fleste kvalificerede ansøgere, hvis de viser fleksibilitet mht. faglighed og geografi.

Eurostats opgørelse over nyuddannede (graduates) med en videregående uddannelse fordelt på fagområder, 2010

Beskæftigelse

Universitetsuddannede er generelt set gode til at finde arbejde. Tilsvarende er der udbredt tilfredshed med de nyuddannede blandt arbejdsgiverne.

Undersøgelsen "Employers' perception of graduate employability" foretaget af Eurobarometer i 2010 viser eksempelvis, at langt størstedelen af danske arbejdsgivere (96 %) er tilfredse eller meget tilfredse, hvad angår nyuddannedes kompetencer.

Akademikernes ledighed er følgelig forholdsvis lav sammenlignet med den generelle ledighed.

Den sæsonkorrigerede ledighed blandt alle akademikere var for juni 2012 således 5,2 % (AC's Ledighedsstatistik), hvorimod bruttoledigheden ligger på 6,3 % af den samlede arbejdsstyrke for juni 2012 (Danmarks Statistik).

Beskæftigelsen fordelt på hovedområder

Beskæftigelsen varierer mellem de forskellige uddannelses typer - og konklusionerne er meget afhængige af øjnene, der ser.

Typisk fokuseres der på humanister-

nes beskæftigelse, der historisk har ligget over akademikernes generelle ledighed.

Men også humanister finder i stort tal beskæftigelse, og faktisk ligger humanistiske dimmitenders ledighed for tiden på niveau med gennemsnittet for AC. Hertil kommer, at humanister ofte er med til at bryde grænserne for akademikerbeskæftigelsen.

Disse konklusioner underbygges af en rapport udgivet af DEA i april 2012. Rapporten sammenligner humanisters beskæftigelse med nogle af de bedst beskæftigede uddannelser inden for samfundsvidenskab, teknisk videnskab, naturvidenskab og sundhedsvidenskab samlet under overskrifterne tekniske og samfundsvidenskabelige uddannelser.

Som ventet lå beskæftigelsen lavest blandt humanisterne, jf. nedenstående figur fra rapporten. Men rapporten viser også, at langt de fleste humanister finder arbejde.

Hertil kommer, at rapporten gennemhuller myten om, at humanisterne arbejder i irrelevante jobs, idet DEA viser, at 80 procent har fundet relevant arbejde inden for et år efter, studiet er

afsluttet.

Fremtidig beskæftigelse

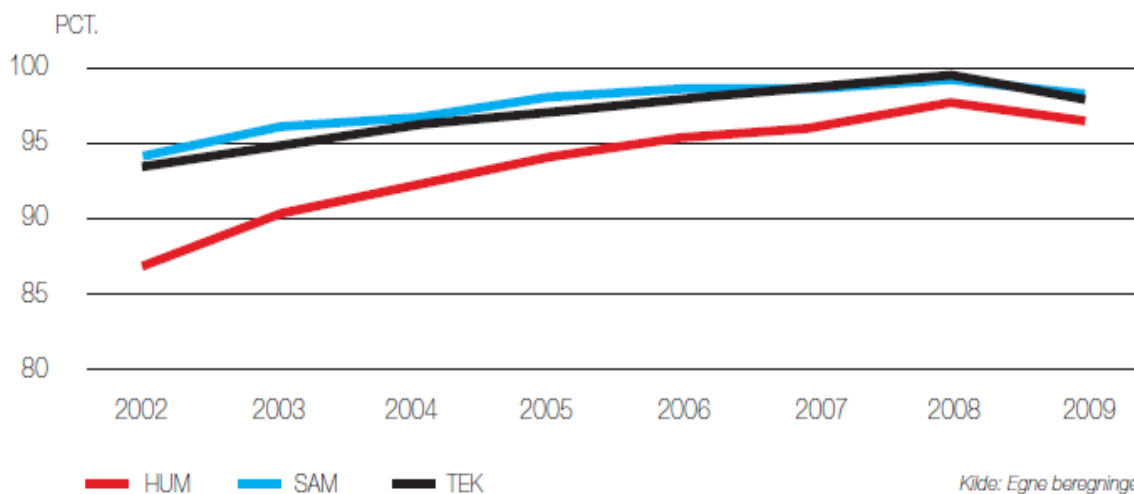
Selvom fremtiden er svær at forudsige præcist, så kan man have begrundede forventninger til den. Eksempelvis at vi i disse år ser store årgange gå på pension og blive erstattet af mindre årgange. Dertil kommer, at ufaglært arbejde flyttes ud af landet, og der vil blive fortsat hårdere kamp for at kunne fastholde et internationalt set højt lønniveau i Danmark.

Sådanne faktorer har ført bl.a. Arbejderbevægelsens Erhvervsråd til nogle forudsigelser vedrørende fremtidens arbejdsmarked.

Arbejderbevægelsens Erhvervsråd (AE) udarbejdede i 2011 en rapport, der påviser en markant mangel på højtuddannet arbejdskraft i Danmark inden for de kommende ti år. Under overskriften "Uddannelse kan redde fremtidens arbejdsstyrke" påpeger rapporten, at der i 2020 vil mangle 21.000 personer med en lang videregående uddannelse.

Der er således udsigt til faldende ledighed for universitetsuddannede, når krisen er overstået om et par år.

Figur 1: Dimittendårgang 2001's beskæftigelsesudvikling

Kilde: Egne beregninger
Note: Dimittendårgang 2001, arbejdsstyrken.
Grafen viser summen af lønmodtagere og selvstændige.

Kilde: Figuren er klippet fra DEA's rapport: Humanisterne på vej mod nye arbejdsmarkeder

Kroner og øre

Universitetsuddannelsernes værdi er mangesidet. Eksempelvis medvirker uddannelserne til at bevare, udvikle og formidle dansk kultur, skabe forståelse for andre kulturer, skabe en stærk og troværdig embedsstand, skabe et velfungerende retsvæsen og et ditto sundhedsvæsen.

I den politiske retorik er disse emner ofte trængt i baggrunden af spørgsmålet om kroner og øre: Får den enkelte, virksomhederne og samfundet tilstrækkelig økonomisk afkast af investeringerne i uddannelse?

Dette spørgsmål har været gennemanalyseret ved mange lejligheder - og med endog meget positive resultater. Formålet her er alene at samle nogle af de mange eksempler, der findes på beregninger af det økonomiske afkast af uddannelse.

Omdrejningspunktet for en sådan gennemgang er naturligvis, om de universitetsuddannede finder beskæftigelse - hvilket er behandlet i forrige afsnit. Fokus kan herefter flyttes til det økonomiske afkast af denne beskæftigelse for den enkelte, virksomhederne og for Danmark som helhed.

Produktivitet

Produktivitet er helt central for Danmarks konkurrenceevne. Hvis ikke danske virksomheder har medarbejdere med en høj produktivitet, så kan de ikke tilbyde høje lønninger og arbejdspladser vil flytte til udlandet.

Mange forskere og politikere har påpeget, at der i Danmark er problemer med produktivitetsudviklingen - og at uddannelse er den sikreste løsning på dette problem.

Eksempelvis har professor Jan Rose Skaksen og Martin Junge i en rapport finansieret af DEA i 2009 vist, at alle højtuddannede medarbejdere øger produktiviteten i en virksomhed, og at investeringer i uddannelse påvirker bruttonationalproduktet positivt.

I rapporten sammenfattes konklusionen på følgende vis:

"Alle videregående uddannelser uanset længde og retning bidrager til at øge produktiviteten i virksomhederne. Og det er ikke bare den enkelte medarbejder med en videregående uddannelse, som er mere produktiv - han eller hun øger også sine kollegers produktivitet. For eksempel viser undersøgelsen, at

hver gang vi uddanner ét procentpoint flere med en lang videregående uddannelse, stiger BNP med én pct.

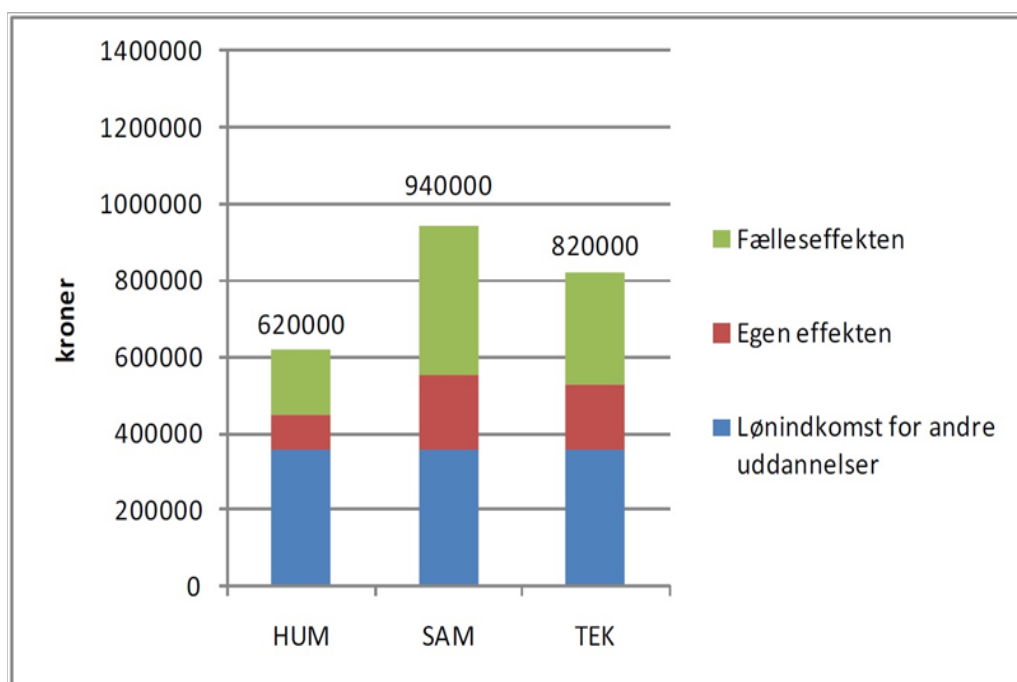
Martin Junge gik efterfølgende mere i detaljen med det indsamlede datamateriale og fremlagde i 2010 en beregning foretaget for DJØF.

Junge opgjorde effekten af at ansætte en akademiker i tre kategorier: lønindkomsten for personer med anden uddannelse i samme type virksomhed, egeneffekten i form af lønprovenu for en person med lang videregående uddannelse og fælleseffekten.

Fælleseffekten tilfalder ikke nødvendigvis den enkelte person men er synergieffekter, der kommer virksomheden og de øvrige medarbejdere til gode. Eksempelvis gennem effektivisering, teknisk innovation, produkt- og markedsinnovation samt reorganisering.

Denne "fælleseffekt" er meget betydelig - og den har en værdi, som er op til 70 % af den løn, som akademikerne selv får udbetalt.

Årlig værditilvækst fordelt på effekter og retning for lang videregående uddannelse i den private sektor

Kilde: Figuren er klippet fra M. Junge, 2010: Notat om produktivitet og lange videregående uddannelser. DJØF

Løn

En højere produktivitet afspejler sig i højere løn. Faktisk måles produktivitet typisk i form af lønniveau.

CEPOS har set på uddannelsernes "break-even", dvs. om den enkelte person i sit livsforløb når at tjene lige så meget som en person, der alene har en gymnasial uddannelse.

CEPOS' data viser, at næsten alle universitetsuddannelserne når over dette break even - og at det i hovedsagen er nogle små uddannelser, der ikke når break-even.

Jan Rose Skaksen og Martin Junges tidligere nævnte rapport viser endnu tydeligere personlige gevinster ved at tage en lang videregående uddannelse.

Løngevinsten varierer mellem samfundsvidenskab, humaniora og teknisk videnskab, men der er en tydelig gevinst for dem alle. Eksempelvis en gevinst på 33 procent højere løn for humanistiske kandidater ansat i produktionsvirksomheder i forhold til personer uden uddannelse i samme virksomheder.

Samlet set betyder det, at akademikere

har en forholdsvis høj livsindkomst.

Arbejderbevægelsens Erhvervsråd har opgjort en akademikers gennemsnitlige disponible livsindkomst til næsten 20 mio. kroner, hvilket er 5 mio. kroner højere end gennemsnittet for personer med en mellemlang videregående uddannelse og betydeligt mere end for en ufaglært person.

Arbejderbevægelsens Erhvervsråd har også vist, at hovedparten af forskellen i disponibel livsindtægt kan tilskrives uddannelsen og at investeringen i uddannelsen rigeligt betaler sig tilbage til samfundet i form af øgede skatteindtægter.

En akademiker bidrager således gennem livet med 7,4 mio. kr. til de offentlige finanser (udregnet som skat fratrukket overførselsindkomster og omkostninger til uddannelse). Det er en tydelig understregning af, at det betaler sig for samfundet at uddanne akademikere.

Iværksætteri

Akademikere er som tidligere nævnt drivkrafter bag virksomheders interne innovation, men de er også forholdsvis ofte iværksættere.

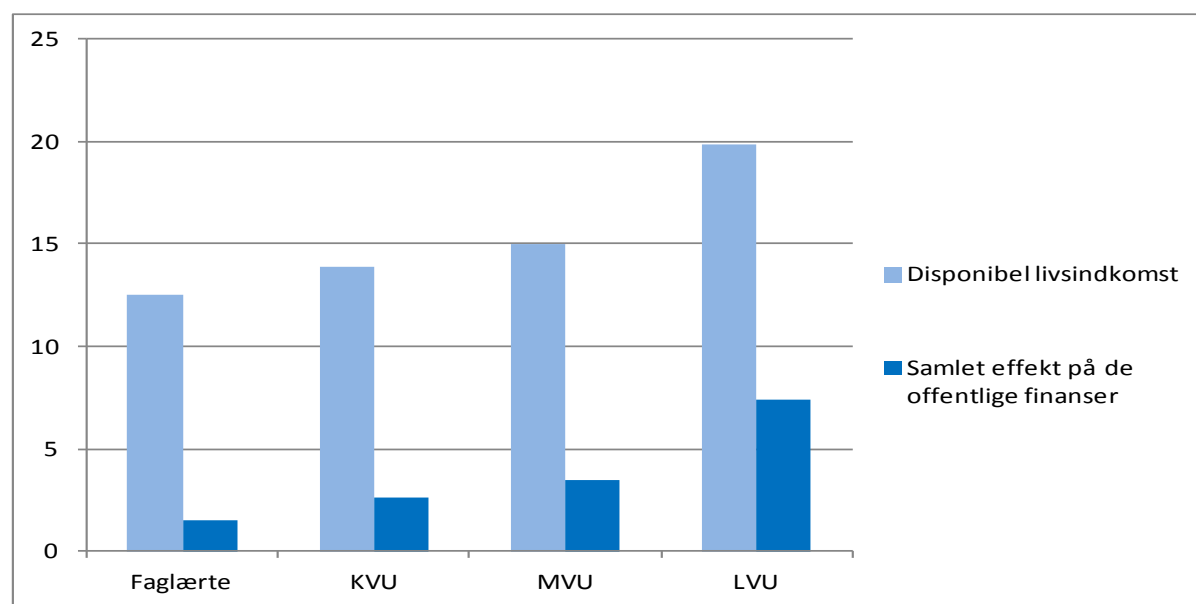
Faktisk viser et studie fra 2011 udarbejdet ved CBS, at akademikere er mere iværksætterlystne end ikke-akademikere. I 2004 var det således knap 10 % af alle akademikere, der var iværksættere.

Samfundsvidenskabeligt og teknisk/naturvidenskabeligt uddannede akademikere er overrepræsenteret blandt akademiske højvækstiværksættere.

Iværksættere med en samfundsvidenskabelig uddannelse ansætter hurtigere og i større omfang medarbejdere end andre iværksættere. Samfundsvidenskabelige akademikere starter ofte konsulentvirksomheder, der sælger 'manpower', og en udvidelse af forretningen betyder oftest en udvidelse af medarbejderstaben.

Akademikere laver i meget højere grad aktieselskaber end ikke-akademikere, og netop aktieselskabsformen er tæt forbundet med vækst. Desuden kaster akademikere sig oftere ud i mere avancerede virksomhedsstrukturer, med flere selskaber under samme paraply. Og de organiserer ofte deres virksomheder i netværk, hvor tæt samarbejde på tværs af juridiske enheder skaber merværdi.

Disponibel livsindkomst og samlet effekt på de offentlige finanser, mio. kr.

Kilde: AE-rådet: Ikke en eneste uddannelse i Danmark er en dårlig forretning, 2012

Anvendte kilder:

Datakilder:

AC's Ledighedsstatistik

CEPOS' database om uddannelsesgevinst

Danmarks Statistik: Statistikbanken

KOT-hovedtal 2000-2012 (samlet af Danske Universiteters sekretariat)

OECD's offentlige database

Rapporter:

AE-rådet: Uddannelse kan redde fremtidens arbejdsstyrke, april 2011

AE-rådet: Arbejdsudbuddet blandt akademikere fremover, 2012

AE-rådet: Ikke en eneste uddannelse i Danmark er en dårlig forretning, 2012

DEA: Humanisterne på vej mod nye arbejdsmarkeder, april 2012

Eurobarometer: Employers' perception of graduate employability, november 2010

Jan Rose Skaksen m.fl.: Produktivitet og videregående uddannelse, udgivet af DEA, marts 2010.

Martin Junge: Notat om produktivitet og lange videregående uddannelser, udgivet af DJØF og CEBR, maj 2012.

Mette Mønsted m.fl.: Entreprenørskab og vækst blandt akademikere i Norden. Norden, maj 2012

Uddannelsesministeriet: Notater om optag og afviste, 2012

Forsideillustration:

Billede af studerende ved Danmarks Tekniske Universitet. Fotograf: Ehrhorn og Hummerston.